

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук,

професора кафедри цивільного процесу

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МАЙДАНИКА Романа Андрійовича

на дисертаційне дослідження Цимбалюка Андрія Ігоровича «Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз», поданої на

здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за

спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Цимбалюка Андрія Ігоровича присвячене актуальній темі правового регулювання криптовалют у контексті порівняльно-правового аналізу.

Криптовалюта є новою правовою конструкцією, яка виникла на стику технологічних інновацій та соціально-економічних потреб, що зумовило властиві їй ознаки правового об'єкта з подвійною правовою природою техніко-програмного коду та соціально-економічного інструменту.

Криптовалюти в юрисдикціях загального та континентального права є важливим напрямом сучасних правовідносин в умовах зростаючої ролі цифрових технологій і цифрових об'єктів цивільних прав, що зумовлює необхідність переосмислення ролі цієї правової конструкції в основних правопорядках сучасності, ефективне регулювання якої потребує системного та інноваційного підходу.

Стан правового регулювання криптовалют в Україні характеризує відсутність уніфікованого підходу до визначення та правового режиму криптовалюти та віртуальних активів, що створює колізії у сфері оподаткування, цивільного обороту та захисту прав.

Особливого значення набуває аналіз криптовалют для цілей впровадження кращих світових практик у право України. Порівняння сформованих у світовій практиці підходів до правового регулювання криптовалют дозволяє виявити спільні риси та принципові відмінності у моделях правового регулювання цих цифрових об'єктів цивільних прав.

Для України дослідження є особливо актуальним у контексті формування законодавства та інтеграції у світові ринки криптоактивів. Відсутність законодавчого регулювання криптовалют в Україні зумовлює потребу глибокого доктринального осмислення правової природи криптовалюти, співвідношення з традиційними (речово-правовими та зобов'язальними) правовими конструкціями, а також визначення перспектив подальшого розвитку.

Наразі законодавство України щодо криптовалюти не позбавлене правової невизначеності і прогалин, що може створювати ризики порушення і неналежного здійснення та захисту прав учасників цих відносин.

Додаткова актуальність рецензованого дисертаційного дослідження викликана наявністю спільних і відмінних підходів щодо правового регулювання, судової практики і доктрини права щодо криптовалют в інших правопорядках, зважаючи на особливості права відповідних юрисдикцій. Цим зумовлена витребуваність системних наукових досліджень у контексті врахування кращої іноземної практики криптовалют у різних юрисдикціях.

У контексті зазначеного дисертаційне дослідження Цимбалюка Андрія Ігоровича є актуальним і відповідає вимогам часу.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження характеризується системним підходом до предмету дослідження та послідовністю аргументації запропонованих висновків.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є обґрунтованими, аргументованими та переконливими. Автором для обґрунтування своїх висновків, пропозицій і рекомендацій використано великий обсяг літературних джерел, серед яких

нормативно-правові акти різних держав, теоретичні джерела різних часів, судові рішення.

Структура дисертаційного дослідження логічно побудована та характеризується чітким змістовним наповненням. Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що автор робить висновки на підставі аналізу й співставлення поглядів і концепцій інших науковців, вдало ілюструє результати судової практики.

Одержані результати є науково обґрунтованими, достовірними та підтверджуються сучасними та взаємодоповнюючими методами досліджень.

Список використаних джерел до роботи є достатнім і містить необхідні джерела, що надало можливість повністю розкрити обрану тему дослідження. Теоретичну базу дисертаційного дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі міжнародного права. Поряд із цим, слід зазначити, що автор проаналізував законодавство окремих зарубіжних країн, а також активно використовував судову практику. Використання широкого спектру літературних та інших джерел, результатів проведеного автором дослідження судової практики надало автору можливість сформулювати власні позиції щодо вирішення низки дискусійних теоретичних питань. Крім того, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій зумовлюється належним володінням основними положеннями теоретичних знань, умінь і навичок здобувача та глибоке занурення у досліджувану проблематику, що надало можливість автору сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення норм законодавства України та практики діяльності різних юрисдикційних органів.

Аналіз дисертації Цимбалюка Андрія Ігоровича та його наукових публікацій, в яких висвітлено результати проведеного дослідження, дає підстави для висновку про відсутність у роботі положень, що можуть бути витлумачені як порушення академічної доброчесності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначається тим, що дисертація А. І. Цимбалюка є одним із перших в Україні комплексних порівняльно-правових досліджень криптовалют.

Вимогам щодо наукової новизни відповідає низка сформульованих дисертантом положень, які винесені на захист. Зокрема, автором:

обґрунтовано та запропоновано доктрину статусу постачальників послуг віртуальних активів (VASP) як делегованих суб'єктів публічного нагляду – інформаційних шлюзів, відповідальних за здійснення первинної ідентифікації клієнтів та базового фінансового контролю операцій з віртуальними активами, оскільки в умовах децентралізованих фінансових технологій держава має не лише регулювати діяльність криптоактивних посередників, а й делегувати їм функції первинного ідентифікаційного та фінансового контролю (стор. 21–22 дис.);

комплексно обґрунтовано модель адаптивної стратегії правового регулювання ринку віртуальних активів в Україні, засновану на поєднанні американської гнучкості, європейської кодифікації (MiCA, Data Act, DAC8), британського концепту «digital objects» та практичного досвіду Канади, Австралії й балтійських держав, а також розроблено трьохетапну «дорожню карту» гармонізації національного законодавства із правом ЄС у цій сфері. Запропонована стратегія передбачає послідовну зміну цивільного, податкового та спеціального законодавства як цілісний механізм легалізації ринку віртуальних активів та інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС (стор. 22 дис.);

уточнено класифікацію моделей регулювання віртуальних активів. На основі аналізу законодавства США та ЄС виокремлено та систематизовано ключові принципи сучасного цифрового права: технологічна нейтральність, функціональна еквівалентність («same activity, same risk, same rules») та верховенство права над кодом (стор. 22–23 дис.);

обґрунтовано, що технологію розподіленого реєстру (блокчейн) доцільно розглядати як децентралізовану систему фіксації юридичних фактів, що забезпечує достовірність, незмінність та публічну верифікованість інформації

про появу, модифікацію або скасування «прав та обов'язків» без залучення централізованого посередника. Правова природа блокчейну розкривається через три взаємопов'язані елементи: інформаційно-доказовий, зобов'язальний та реєстраційний елементи (стор. 35–36 дис.);

доведено, що нагальною потребою є рецепція та адаптація концепції «контролю» (control), закріпленої в Єдиному комерційному кодексі США, що дозволить розглядати смарт-контракт не лише як інструмент переказу, а як специфічний об'єкт, здатний виступати предметом застави та гарантією прав кредитора. Саме через категорію контролю, а не класичного володіння, можливо синхронізувати режим цифрових активів із традиційними інститутами цивільного права, забезпечивши легальну фіксацію та перфекціонування майнових інтересів учасників обороту (стор. 43–44 дис.);

визначено, що тенденцією світової практики є заміна вузького поняття «валюта» на універсальну категорію «віртуальний актив» (*virtual asset*), що дало можливість охопити регулюванням платіжні *electronic-money tokens* (EMT), інвестиційно-забезпечувальні *asset-referenced tokens* (ART) та *utility*-токени для доступу до сервісів. З огляду на це, сучасна юридична природа криптоактивів визначається їхньою здатністю поєднувати ознаки платіжних сурогатів, інвестиційних інструментів та нематеріальних благ, що уособлює перехід від вузького сприйняття криптовалюти як платіжного інструменту до її розуміння як складника ширшого правового феномену – віртуальних активів (стор. 50–51 дис.);

обґрунтовано, що в українське право слід імплементувати класифікацію криптоактивів, передбачену MiCA: виділення токенів, прив'язаних до активів (*asset-referenced tokens*), токенів електронних грошей (*e-money tokens*), утилітарних токенів тощо. Для кожної категорії мають бути визначені спеціальні вимоги та правовий режим (стор. 72 дис.);

доведено, що смарт-контракт слід визначати як програмно-технічний засіб автоматизованого виконання зобов'язань та реалізації речових прав (контролю), виражений у формі верифікованого цифрового коду, що функціонує в середовищі

розподіленого реєстру, відповідає встановленим техніко-юридичним стандартам безпеки та забезпечує примусове здійснення транзакцій з віртуальними активами при настанні визначених алгоритмом умов (стор. 76 дис.);

з'ясовано, що провідні юрисдикції переходять від оцінки коду до аналізу прав і ризиків. Вибір інструментарію варіюється від судових тестів у США та статичних категорій у Британії до договірних конструкцій у Канаді та функціональних критеріїв послуг в Австралії, що перетворює класифікацію віртуальних активів на гнучкий механізм управління ризиками (стор. 93 дис.); визначено, що Україні варто імплементувати принцип технологічної нейтральності, за яким правовий режим активу визначається його економічною сутністю, а не формою існування. Це вимагає чіткого розмежування повноважень між національними регуляторами: Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (щодо інвестиційних токенів) та Національним банком України (щодо стейблкоїнів та платіжних токенів) (стор. 106 дис.);

доведено, що для створення конкурентної екосистеми Україні доцільно запровадити спеціальні правові режими («пісочниці»), аналогічні до британської Digital Securities Sandbox або австралійських ініціатив. Це дозволить тестувати інноваційні продукти в контрольованому середовищі, забезпечуючи баланс між підтримкою технологій та управлінням ризиками (стор. 107 дис.);

обгрунтовано, що стратегія правового регулювання в Україні повинна базуватися на диференційованому підході, що передбачає поетапне запровадження регуляторного навантаження. На початковому етапі пріоритетним вбачається забезпечення прозорості структури власності та дотримання стандартів фінансового моніторингу, що дозволить легалізувати ринок без створення надмірних бар'єрів для входу. Подальша імплементация жорстких вимог до капіталу та ліквідності має відбуватися синхронно з наданням українським постачальникам послуг реального доступу до механізму європейського паспортування (стор. 131 дис.);

з'ясовано, що українське право не містить кодифікованого визначення смарт-контракту та мінімальних технічних вимог до нього (надійність,

можливість контрольованого призупинення, аудит інформації тощо), подібних до «essential requirements» статті 36 Регламенту ЄС 2023/2854 (Data Act) (стор. 136 дис.);

виявлено, що відсутній речово-правовий режим для цифрових об'єктів на кшталт американської конструкції «controllable electronic record», що ускладнює застави, відступлення прав вимоги та захист добросовісного набувача в обігу токенів; нерозв'язаними залишаються спеціальні питання податкового обліку операцій з віртуальними активами, споживчого захисту та режиму розкриття (white paper), сегрегації та неплатоспроможності клієнтських криптоактивів, а також NFT-похідних прав (стор. 137 дис.);

доведено доцільність впровадження в законодавство України визначення поняття криптоактиву **як** цифрового відображення вартості та/або сукупності майнових чи немайнових прав, яке може зберігатися і передаватися електронно з використанням технології розподіленого реєстру або споріднених технологій, і не є фінансовим інструментом чи електронними грошима за спеціальним законом. Автор вважає, що допустимою також альтернативна модель: у ст. 1 залишити заголовкове «віртуальний актив», але чітко визначити, що для цілей цього закону «віртуальний актив» є термінологічним відповідником «криптоактиву» у значенні MiCA; далі класифікацію та спеціальні режими вибудовувати виключно в термінах MiCA (EMT/ART/інші). Обидві моделі забезпечують єдине понятійне поле з правом ЄС; перша – більш чиста в науковому та гармонізаційному сенсі, друга – м'якша у впровадженні (стор. 138–139 дис.);

обґрунтовано, що Главу 16 «Правочини» доцільно доповнити новою статтею 207-1 «Правочин, вчинений з використанням смарт-контракту». Її розташування одразу після статті 207 «Вимоги до письмової форми правочину», на думку автора, є методологічно виправданим, оскільки це підкреслює, що смарт-контракт є особливим різновидом форми правочину. У дисертації наведено запропоновану редакцію ст. 207-1 ЦК України (стор. 151 дис.).

Аналіз структури та змісту дисертації. За результатами ознайомлення з дисертаційним дослідженням, можна зробити висновок, що зміст дисертації відповідає назві, а структура роботи є логічною, що дає можливість послідовно розглянути усі положення роботи та прийти до відповідних аргументованих висновків. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, зазначається на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета і завдання дослідження, його об'єкт та предмет, визначаються методи дослідження, формулюється наукова новизна одержаних результатів, практичне значення одержаних результатів, подається інформація про апробацію результатів дослідження та структуру дисертації. Кожний структурний елемент роботи містить результати, які становлять науковий інтерес.

У розділі 1 «ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА КРИПТОВАЛЮТ ТА ТЕХНОЛОГІЙ» розкрито технічну сутність і принципи функціонування блокчейну, висвітлено смарт-контракти у правовій системі, досліджено поняття, класифікацію та технологічну базу криптовалюти.

Розділ 2 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В США, ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ, КАНАДІ, АВСТРАЛІЇ ТА НОВІЙ ЗЕЛАНДІЇ» містить генезис та інституційні моделі регулювання ринку віртуальних активів у країнах системи загального права. У межах дослідження проведено компаративний аналіз регуляторних інструментів у контексті класифікації токенів, режимів ліцензування та балансу Hard і Soft Law. Проаналізовано особливості судової правотворчості та прецедентної практики як механізму подолання нормативних прогалин у цифровій сфері.

У Розділі 3 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В КРАЇНАХ ЄС ТА ЄВРОПИ» проаналізовано генезу архітектури регулювання віртуальних активів В Європейському Союзі, визначено правовий режим

Регламенту МіСА, висвітлено судову практику Суду ЄС, досвід позасоюзних держав Європи та стратегію адаптації законодавства для України.

Розділ 4 «ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НАЙКРАЩИХ ЗАРУБІЖНИХ ПРАКТИК РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ І СМРТ-КОНТРАКТІВ У ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ: ДЕФІНІЦІЇ, МОДЕЛЬНІ ПІНОРМИ ТА ДОРОЖНЯ КАРТА ГАРМОНІЗАЦІЇ» містить характеристику цивілістичної парадигми та дефінітивної бази регулювання криптоактивів і смарт-контрактів в Україні, передбачає аналіз інституційного забезпечення та техніко-юридичних стандартів функціонування децентралізованих технологій, висвітлює питання оподаткування операцій з віртуальними активами та засад податкового адміністрування.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, є аргументованими та переконливими. У роботі обґрунтування авторських висновків використано достатня кількість національних і зарубіжних наукових джерел (349 найменувань), нормативної бази та іноземного законодавства, судової практики.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дисертаційного дослідження мають наукове та практичне значення, висновки, отримані впродовж проведеного дослідження, можуть бути використані за різними напрямками діяльності, зокрема:

у нормотворчій діяльності – як підґрунтя для подальшого реформування інституту криптовалют у сучасних правопорядках;

у науково-дослідній сфері – як методологічне підґрунтя для подальших науково-теоретичних досліджень для удосконалення законодавства України;

у правозастосовчій діяльності, зокрема, під час розгляду і вирішення судами справ щодо криптовалют;

у навчальному процесі під час викладання дисциплін «ІТ-право», «Фінансове право», та «Цифрове право», а також при підготовці відповідної навчально-методичної літератури.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях. Змістовне наповнення, перелік і кількість публікацій, апробація результатів дисертації відповідають встановленим вимогам. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, знайшли своє відображення у трьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також у п'яти тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Слід зазначити, що наукові публікації Цимбалюка Андрія Ігоровича відповідають вимогам п. п. 8 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Цимбалюка Андрія Ігоровича відповідає нормативно-визначеним вимогам, зокрема, Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Поршень академічної доброчесності в дисертації та наукових працях здобувача, в яких представлено результати дисертації, не виявлено.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. Варто зазначити, що дисертації притаманні й окремі зауваження та дискусійні положення, зокрема:

1. Автор доводить, що «смарт-контракт» є програмно-технічним засобом автоматизованого виконання зобов'язань та реалізації речових прав (контролю). На відміну від існуючих підходів, де смарт-контракт розглядається виключно як форма договору або спосіб його укладення, автор вважає що його необхідно

кваліфікувати як складний інструмент реалізації правомочностей власника, що виражений у формі верифікованого цифрового коду (стор. 21 дис.).

Бажано пояснити, чи поширюються положення застосовного права (наприклад, права України) щодо договору до смарт-контракту, якщо останній не є договором загалом або в певній частині, чи є смарт-контракт самостійною підставою відчуження прав на криптовалюту, положення якої визначаються законом та/або іншими правовим актами (зокрема, протоколами криптобіржі тощо)?

2. Дисертантом обґрунтовано, що правова природа віртуального активу не зводиться до традиційних речових прав чи прав інтелектуальної власності. Натомість запропоновано розглядати їх як специфічне нематеріальне благо, що існує в електронній формі, оборотоздатність якого забезпечується технічними алгоритмами (блокчейн), а правовий захист потребує адаптації існуючих цивілістичних механізмів без штучного ототожнення з річчю (стор. 22 дис.).

Бажано пояснити, наскільки запропонований автором підхід відповідає поняттю майна, передбаченому ст. 190 ЦК України, за яким майно становлять речі та майнові права і обов'язки. До якої складової майна відноситься запропонована автором категорія «специфічне нематеріальне благо»? Чи є штучним ототожненням з річчю прирівнення криптовалюти до речі у розумінні ст. 179-1 ЦК України, яке, як вбачається, відображає принцип функціональної еквівалентності («same activity, same risk, same rules»), за яким до криптовалют застосовуються положення ЦК про речі, якщо інше не передбачено законом або інше не впливає із суті цього віртуального активу? Згідно з цим підходом, у разі визнання певної криптовалюти відмінним від речі об'єктом цивільних прав, до такої криптовалюти застосовуються положення про майнові права (наприклад, цінні папери, право інтелектуальної власності або договірні зобов'язання). Якщо положення ст. 179-1 ЦК України є штучним ототожненням з річчю, то які положення цивільного законодавства щодо оборотоздатності мають застосовуватися до криптовалюти, з огляду на те, що оборотоздатність об'єктів

цивільних прав визначається залежно від їх кваліфікації як речей, майнових прав тощо у розумінні ч. 1 ст. 177 ЦК України?

3. Автором аргументовано доцільність визнання децентралізованих автономних організацій (ДАО) в Україні через модель товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) з алгоритмічним управлінням, що дозволить обмежити відповідальність учасників та інтегрувати децентралізовані структури в правове поле (стор. 23 дис.).

Бажано пояснити, чи відповідатиме ДАО (наприклад, криптобіржи аналогу Ethereum) за своїм правовим статусом застосовному праву держави (України тощо) про ТОВ чи інші господарські товариства, з огляду на відсутність у ДАО традиційних органів управління, властивих господарським товариствам? З огляду на цю особливість, більшість сучасних правопорядків нормативно не визначає статус ДАО як класичних господарських товариств. Можливо, варто вести мову про особливий вид товариств або договірних об'єднань без статусу юридичної особи, відмінних від традиційних господарських товариств?

4. Дисертантом обґрунтовано модель «автоматизованого адміністрування» на підставі смарт-контракту, за якої алгоритм діє як інструмент «спліт-платежу», забезпечуючи утримання податку безпосередньо в момент транзакції. На відміну від існуючих підходів, акцентовано на пріоритеті правового волевиявлення сторін над програмним кодом у разі виникнення технічних колізій, що забезпечує дотримання принципу верховенства права в цифровому середовищі (стор. 23 дис.).

Бажано пояснити, наскільки пріоритет правового волевиявлення сторін над програмним кодом у разі виникнення технічних колізій, відповідає принципу верховенства права та правовій визначеності в цифровому середовищі, з огляду на те, що виконання смарт-контракту є законом для його сторін, що відображає законні очікування як сторін конкретного смарт-контракту, так і третіх осіб – інших учасників ДАО, яких несправедливо позбавляти або обмежувати в

криптовалюті чи її еквіваленту, яка раніше була відчужена внаслідок виникнення технічної колізії?

5. Автором обгрунтовано, що хоча Закон України «Про віртуальні активи» визначає їх як нематеріальне благо, доцільно посилити цей статус шляхом внесення змін до Цивільного кодексу України, спираючись на британський досвід визнання цифрових активів «об'єктами даних» (data objects) (стор. 105 дис.).

Бажано пояснити, чи означає такий підхід відмову від концепції «цифрових речей». Якщо так, як співвідносяться між собою категорії «цифрова річ» та «цифровий об'єкт», як останній співвідноситься із поняттям «майно», «речі» та «майнові права»?

6. Дисертантом обгрунтовано введення в положення ЦК України поняття «Контрольованого електронного запису. Таким є запис в електронній формі, який може бути підданий контролю. Контрольований електронний запис є різновидом цифрових активів. Особа має контроль над електронним записом, якщо система, в якій цей запис існує, дозволяє цій особі та виключає можливість для інших осіб: а) користуватися переважною більшістю вигод від цього запису; б) перешкоджати іншим особам користуватися переважною більшістю вигод від цього запису; в) передавати контроль над цим записом іншій особі. Набувач, який за плату, добросовісно та не знаючи про права третіх осіб, отримує контроль над електронним записом (кваліфікований набувач), набуває права на нього вільним від будь-яких прав та вимог третіх осіб». (стор. 154 дис.).

Бажано пояснити, як співвідносяться «контрольований електронний запис», «цифровий актив» і «криптовалюта»? Чи правова конструкція «контроль електронним записом» виконує функції володіння річчю, але юридично не є видом володіння? Якщо так, чи допустимо поширювати положення про володіння на криптоактиви, з урахуванням особливостей, передбачених законом щодо контролю електронним записом? З огляду на те, що в проєкті ЦК України посідання (у чинному ЦК України використовується термін «володіння») визначено як контроль над річчю, а до цифрових речей застосовується

положення про речі, якщо інше не передбачено законом або не впливає із суті цифрової речі, чи не є доцільним визнати контроль над криптоактивом (віртуальним активом) як різновид володіння?

Наведені зауваження мають дискусійний характер і стосуються дискусійних положень дисертації, не ставлять під сумнів її високий рівень та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та можуть бути основою для наукового обговорення під час її захисту.

Загальний висновок щодо оцінки дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином були відображені у наукових статтях, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікації основних положень дисертаційних досліджень у професійних виданнях. У них висвітлена ідея проведеного дослідження.

У ряді випадків автор веде полеміку, аналізує думки вчених з приводу порівняльно-правового дослідження криптовалют у різних юрисдикціях, визначає власну позицію з цього приводу. Дисертантом проаналізовано майже всю існуючу вітчизняну літературу з розглянутої теми, було використано закордонні джерела.

Усі ці теоретичні положення були належним чином критично проаналізовані здобувачем і на цій основі зроблені пропозиції удосконалення законодавства щодо порівняльно-правового дослідження криптовалют у різних юрисдикціях.

Отже, загалом ступінь наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації достатній. Вони зроблені на високому науковому рівні.

Тому можна стверджувати, що робота є завершеною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Рецензована дисертація містить раніше не захищені наукові положення та отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі науки права, які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему порівняльно-правового дослідження криптовалют у різних юрисдикціях.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у подальшій розробці вчення про порівняльне право криптовалют.

Актуальність дослідження, ступінь наукової новизни, обґрунтованість отриманих наукових результатів, їх теоретична та практична значимість доводять, що дисертація Цимбалюка Андрія Ігоровича «Правове регулювання криптовалют: порівняльно-правовий аналіз» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій автором розв'язані конкретні наукові завдання, що мають істотне значення для доктрини права. Дисертація Цимбалюка Андрія Ігоровича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Цимбалюк Андрій Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного процесу
Навчально-наукового інституту права
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка**

Роман МАЙДАНИК

Після засвідчує
Вчений секретар НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
04.05.2026р.

